

---

Jarosław Matysiak  
Poznań

**MATERIAŁY JANA SANDORSKIEGO**  
**(1940–2018)**  
**(P.III–93)**

Jan Sandorski urodził się 28 stycznia 1940 r. w Poznaniu jako syn Bronisława – adwokata i Marii z Lewandowskich. Okres okupacji niemieckiej spędził razem z matką w Radomiu. Po powrocie do Poznania rozpoczął naukę w Szkole Podstawowej Nr 7, którą ukończył w 1953 r. Naukę kontynuował w IV Liceum Ogólnokształcącym w Poznaniu, gdzie w maju 1957 r. zdał egzamin maturalny.

W październiku 1957 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu, które ukończył w maju 1962 r. na podstawie zdanych egzaminów i pracy magisterskiej pt. *Nacjonalizacja w prawie międzynarodowym*, napisanej pod kierunkiem prof. Krzysztofa Skubiszewskiego. We wrześniu tego samego roku został powołany na stanowisko asystenta w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego na Wydziale Prawa UAM (przemianowanej następnie na Zakład Prawa Międzynarodowego Publicznego). W latach 1965–1967 był zatrudniony jako starszy asystent, a w latach 1967–1974 jako adiunkt.

W maju 1967 r. na podstawie przedłożonej rozprawy doktorskiej pt. *Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej w świetle prawa międzynarodowego publicznego* przygotowanej pod kierunkiem prof. Alfonsa Klafkowskiego oraz po złożeniu egzaminów uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa UAM (poprawiona i uzupełniona praca opublikowana została w 1977 r.).

W 1969 r. uzyskał stypendium the British Council i wyjechał na 10-miesięczny pobyt do Wielkiej Brytanii, gdzie na Uniwersytecie Oksfordzkim prowadził badania nad prawem traktatów pod kierunkiem prof. sir Humphreya Waldocka.

W kwietniu 1977 r. na podstawie oceny dorobku naukowego i przedłożonej rozprawy habilitacyjnej pt. *Nieważność umów międzynarodowych* uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa międzynarodowego publicznego, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM. Uchwała została następnie zatwierdzona w październiku 1977 r. przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną do Spraw Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów. Rozprawa habilitacyjna została opublikowana w 1977 r. Monografia ta jest uważana za pierwszy i jedyny do tej pory traktat naukowy na ten temat, zarówno w literaturze krajowej jak i zagranicznej. W 1979 r. uzyskała nagrodę Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych za najlepszą pracę naukową z dziedziny współczesnych stosunków międzynarodowych.

W grudniu 1977 r. Jan Sandorski został powołany na stanowisko docenta na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a w listopadzie 1978 r. otrzymał nominację na kierownika Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego w Instytucie Nauk

Prawno-Ustrojowych na Wydziale Prawa i Administracji UAM. Katedrą kierował do sierpnia 1984 r.

W lipcu 1991 r. Jan Sandorski otrzymał nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W latach 1983–1989 był kierownikiem Zakładu Prawa Obrotu Międzynarodowego Wyższej Szkoły Ekonomicznej (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) w Poznaniu, a w latach 1998–1999 rektorem Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu (obecnie Collegium Da Vinci).

Wykładał także na zagranicznych uczelniach: Columbia University w Nowym Jorku (USA), Ahmadu Bello University Zaria (Nigeria), Uniwersytet im. Amosa Komeńskiego w Bratysławie (Słowacja), Państwowy Uniwersytet Rolniczy w Irkucku (Rosja) oraz All Souls College w Oksfordzie (Wielka Brytania). Prowadził także wykłady w Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych im. prof. Michała Iwaszkiewicza w Poznaniu.

Na zlecenie Departamentu Prawno-Traktatowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych opracował szereg ekspertyz na użytek polskiej delegacji na sesje Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Od 1969 r. był członkiem zespołu zajmującego się problemami prawnymi Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), funkcjonującego w Instytucie Nauk Prawnych PAN. Od lutego 1972 r. należał do działającego pod przewodnictwem prof. Mariana Guzka zespołu badawczego zajmującego się modelowaniem integracji gospodarczej państw członkowskich RWPG. Z powyższych względów uczestniczył w szeregu konferencji krajowych i zagranicznych, na których wygłaszał referaty. W latach 1991–1994 był ekspertem Komisji Konstytucyjnej Senatu RP, a od 1995 r. ekspertem Biura Studiów i Analiz Senatu RP. Od 1996 r. był doradcą podsekretarza stanu ds. międzynarodowych w Kancelarii Prezydenta RP. W latach 2003–2013 r. zasiadał w Doradczym Komitecie Prawnym przy Ministrze Spraw Zagranicznych.

W czerwcu 2007 r. przeszedł na emeryturę ale nadal był zatrudniony na stanowisku prof. zwyczajnego w pełnym, a następnie w niepełnym wymiarze czasu pracy w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Organizacji Międzynarodowych Wydziału Prawa i Administracji UAM do czerwca 2011 r.

W październiku 2007 r. postanowieniem Prezydenta RP otrzymał tytuł naukowy profesora nauk prawnych.

Zainteresowania naukowe Jana Sandorskiego koncentrowały się na prawie organizacji międzynarodowych, prawie traktatów, prawie międzynarodowym gospodarczym, międzynarodowej ochronie praw człowieka, prawie dyplomatycznym, historii polskiej nauki prawa międzynarodowego. Jest m. in. autorem takich publikacji jak *RWPG – forma prawna integracji gospodarczej państw socjalistycznych* (1977), *Nieważność umów międzynarodowych* (1978), *Międzynarodowa ochrona praw człowieka a HIV/AIDS* (2002), *Universal international standards of human rights protection and the HIV/AIDS pandemic* (2003), *Opieka dyplomatyczna a międzynarodowa ochrona praw człowieka. Zagadnienia wybrane* (2006). Z dziedziny historii prawa międzynarodowego zwraca uwagę książka pt. *Bohdan Winiarski. Prawo, polityka, sprawiedliwość* (2004). Zajmował się także problematyką prawną stosunków polsko-niemieckich oraz Poznańskim Czerwcem 1956 r. Był

współautorem pierwszej opublikowanej w czasach realnego realnego socjalizmu książki o wydarzeniach w dniu 28 czerwca 1956 r. w Poznaniu, pod redakcją Z. Trojanowiczowej i J. Maciejewskiego *Poznański Czerwiec 1956* (wyd. I 1981, wyd. II poprawione i rozszerzone 1990). Do tematu tego powrócił w artykule *Poznański Czerwiec a prawo wewnętrzne i międzynarodowe*, opublikowanym w zbiorowej publikacji *Poznański Czerwiec w świadomości i historii* (1996) oraz w artykule *Wymiar sprawiedliwości PRL w 1956 roku na tle procesów uczestników Poznańskiego Czerwca* (2006). Był także autorem haseł w Encyklopedii PWN dotyczących przedstawicieli dyplomatycznych.

Łącznie w jego dorobku naukowym znajduje się ponad 150 monografii, artykułów i ekspertyz. Wypromował około 500 magistrów oraz 5 doktorów nauk prawnych.

Był także członkiem komitetów redakcyjnych „Prawa Morskiego” i „Polish Yearbook of International Law”.

Przez wiele lat był członkiem Polskiego Towarzystwa Przyjaciół ONZ, gdzie był członkiem Zarządu Głównego oraz pełnił funkcje przewodniczącego Oddziału Poznańskiego. Reprezentował Towarzystwo na konferencjach pozarządowych organizacji międzynarodowych w Kopenhadze, Weimarze i Genewie.

Był także członkiem Oddziału Poznańskiego Towarzystwa „Polonia”, American Society of International Law oraz International Law Association. Był współzałożycielem i wieloletnim przewodniczącym Rady Nadzorczej Stowarzyszenia im. Eugeniusza Kwiatkowskiego oraz współzałożycielem Fundacji Poznań 1956.

Należał także do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz do Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”.

Za swoje osiągnięcia w działalności zawodowej, naukowej i społecznej został m. in. odznaczony odznaką „Gryfa Pomorskiego” (1975), medalem Honorato Gratias (2005), odznaką honorową „Bene Merito” (2015) oraz Medalem Rodła (2016).

W 1974 r. za prace w dziedzinie problemów prawnych międzynarodowej specjalizacji produkcji w ramach RWPG otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki II stopnia. W czerwcu 1991 r. razem ze współautorami został uhonorowany Nagrodą Naukową Miasta Poznania za książkę *Poznański Czerwiec 1956*. W październiku 1991 r. otrzymał zespołową nagrodę rektorską I stopnia za osiągnięcia naukowe, a w sierpniu 2005 r. nagrodę zespołową II stopnia przyznane przez rektora UAM.

Miał 2 córki i 2 synów.

Jan Sandorski zmarł 28 grudnia 2018 r. i pochowany został 2 stycznia 2019 r. na cmentarzu Parafii Matki Boskiej Częstochowskiej w Poznaniu (kwatery: B1, rząd: I, miejsce: 6).

Materiały archiwalne zostały przekazane do Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu przez autora spuścizny w czerwcu 1992 r. (ks. nab. „B” 137) oraz w lutym 1993 r. (ks. nab. „B” 142). Zespół został uporządkowany i zinventaryzowany przez Jarosława Matysiaka w 2021 r. Zawiera materiały z lat 1955–2019. Został podzielony na 3 zasadnicze grupy zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w PAN Archiwum w Warszawie. Grupa I, licząca 15 jednostek archiwalnych (dalej j. a.) i zawierająca materiały z lat 1955–2007 składa się z dwóch podgrup: A. Opracowanie, artykuły, sztuka teatralna, wywiady prasowe oraz B. Materiały warsztatowe. W podgrupie pierwszej znajdują się

maszynopisy rozdziału *Procesy poznańskie z 1956 roku. Wątpliwości, polemiki, klimaty*, będącego fragmentem opracowania *Poznański Czerwiec 1956*, artykuły, dramat teatralny oraz wywiady prasowe. W podgrupie drugiej znajdują się materiały dotyczące Poznańskiego Czerwca 1956 r., dokumentacja śledztwa mającego wyjaśnić okoliczności śmierci Romana Strzałkowskiego – najmłodszej ofiary robotniczego protestu, materiały Wojewódzkiego Urzędu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu, dokumentacja procesów sądowych uczestników protestu („proces dziewięciu”, „proces dziesięciu”), artykuły, notatki autora spuścizny oraz korespondencja.

W grupie II składającej się z 6 j. a. znajdują się materiały działalności Jana Sandorskiego w Polskim Towarzystwie Przyjaciół Organizacji Narodów Zjednoczonych, udziału w konferencji i seminariach oraz materiały o autorze spuścizny, z lat 1980–2019.

Grupa III, licząca 10 j. a. z lat 1956–1990 zawiera relacje i wywiady uczestników poznańskiego protestu, materiały dotyczące adwokata dr Stanisława Hejmowskiego – obrońcy oskarżonych uczestników Poznańskiego Czerwca 1956 w procesach sądowych, opracowania osób obcych, artykuły oraz notki z prasy krajowej i zagranicznej, wiersze, prace literackie i recenzje sztuki teatralnej dotyczące wydarzeń w Poznaniu w czerwcu 1956 r. oraz różnego rodzaju druki dotyczące Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Po uporządkowaniu i zinwentaryzowaniu zespół Jana Sandorskiego obejmuje 0, 46 mb. akt. W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu nadano spuściznie sygnaturę P. III–93. Inwentarz zawiera 31 j. a. i 2 aneksy.

### Źródła i bibliografia

1. PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu – Materiały Jana Sandorskiego, sygn. P. III–93, j. a. 21.
2. Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, teczki personalne Jana Sandorskiego, sygn. 434/137, sygn. 1242/515, sygn. 1242/437, sygn. 610/16, 1156/196.
3. M. Zaradniak, *Prof. Jan Sandorski był wybitnym prawnikiem*, „Głos Wielkopolski”, nr 303 z 31.12. 2018–1.01. 2019 r.

### PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

|                                                                            | pozycja inwentarza |
|----------------------------------------------------------------------------|--------------------|
| <b>I. Materiały działalności naukowej</b>                                  | <b>1–15</b>        |
| A. Opracowanie, artykuły, sztuka teatralna, wywiady prasowe                | 1–5                |
| B. Materiały warsztatowe                                                   | 6–15               |
| <b>II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, o twórcy zespołu</b> | <b>16–21</b>       |
| <b>III. Materiały osób obcych, załączniki</b>                              | <b>22–31</b>       |
| Aneksy                                                                     | 2                  |

## I. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

### A. Opracowanie, artykuły, sztuka teatralna, wywiady prasowe

1. *Procesy poznańskie z 1956 roku. Wątpliwości, polemiki, klimaty*  
Rozdział opracowania *Poznański Czerwiec 1956* z poprawkami autorskimi, uwagi cenzury i sędziego Dionizego Piotrowskiego  
1981, rkp., masz., l., k. 301
2. *Jw.*  
Rozdział opracowania *Poznański Czerwiec 1956* z poprawkami autorskimi  
1981, rkp., masz., kkp., l., k. 274
3. *O emocjach i sfalszowanym nekrologu*  
*Implementation of human rights in Poland*  
Artykuły z poprawkami autorskimi  
1981, ok. 1985, rkp., masz., kkp., j. ang., pol., l., k. 19
4. (z M. Wilewskim) *Kurtyna Milczenia*  
Dramat przygotowany przez Grzegorza Mrówczyńskiego do wystawienia w Teatrze Bydgoskim. Prapremiera odbyła się w 1984 r. w Teatrze Polonijnym w Los Angeles  
1981, rkp., kkp., l. k. 31
5. *Poznański Czerwiec 1956, Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, prawo międzynarodowe, ustawa restrykcyjna, reparacje wojenne, Karta Praw Podstawowych*  
Wywiady prasowe  
1990–2007, kkp., druk., l., k. 13

### B. Materiały warsztatowe

6. Roman Strzałkowski  
Dokumentacja sądowa i prokuratorska dotycząca okoliczności śmierci R. S., materiały śledztwa w sprawie składania fałszywych zeznań przez Teresę Szmyt, zażalenie Jana Strzałkowskiego (ojca) na postanowienie o umorzeniu śledztwa, wspomnienia, artykuły prasowe i wiersze poświęcone R. S, korespondencja wpływająca do Anny Strzałkowskiej (matki)  
1955–1958, kkp., l., k. 128
7. *Jw.*  
Dokumentacja sądowa i prokuratorska dotycząca okoliczności śmierci R. S., materiały śledztwa w sprawie składania fałszywych zeznań przez Teresę Szmyt, zażalenie Jana Strzałkowskiego (ojca) na postanowienie o umorzeniu śledztwa, wspomnienia, artykuły prasowe i wiersze poświęcone R. S, korespondencja wpływająca do Anny Strzałkowskiej (matki)  
1955–1959, kkp., l., k. 129
8. Wojewódzki Urząd do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu  
Biuletyny Informacyjne, Plan zabezpieczenia terenu miasta Poznania w okresie poprzedzającym i w czasie trwania rozpraw przeciwko sprawcom zająć poznańskich, spisy aresztowanych i osób, których nazwiska przewijają się w materiałach dotyczących protestów (materiał dostarczony przez anonimowego pracownika WUBP prof. Krystynie Daszkiewicz)  
1956, masz., kkp., l., k. 144



9. Procesy poznańskie 1956  
Akty oskarżenia z 9 i 10 września 1956 r.  
1956, masz., masz. pow., kkp., l., k. 52
10. Procesy poznańskie 1956 – „proces dziewięciu”, „proces dziesięciu” (proces Janusza Kulasa i innych)  
Stenogramy przesłuchań biegłego sądowego prof. Józefa Chałasińskiego i uczestników wydarzeń (przeписane z relacji nagranych na taśmach)  
1956, masz., kkp., l., k. 236
11. Jw.  
Stenogramy przesłuchania uczestników wydarzeń (przeписane z relacji nagranych na taśmach)  
1956, masz, kkp., l., k. 237–433
12. Procesy poznańskie 1956 – „proces dziesięciu” (proces Janusza Kulasa i innych)  
Postanowienie o zatwierdzeniu aktu oskarżenia, akt oskarżenia, załącznik do protokołu rozprawy  
1956, rkp., masz., masz pow., kkp., l., k. 112
13. Jw.  
Stenogramy protokołów z 1–4 dnia rozprawy, notatki  
1956, rkp., kkp., l., k. 157
14. Jw.  
Stenogramy protokołów z 5–7 i 9 dnia rozprawy, notatki  
1956, rkp., masz., kkp., l., k. 208
15. Poznański Czerwiec 1956  
Notatki, wypisy źródłowe, postanowienie Departamentu Nadzoru nad Śledztwem i Dochodzeniem Prokuratury Generalnej o nieuwzględnieniu zażalenia Marii Kapturskiej, zażalenie Władysława Gostyńskiego, korespondencja  
1981, rkp., masz. pow., druk., kkp, l. i sz., k. 102

## II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ, O TWÓRCY ZESPOŁU

16. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Organizacji Narodów Zjednoczonych  
Statut, plany pracy, sprawozdania, programy i protokoły posiedzeń Zarządu Głównego, regulamin i porządki obrad Walnych Zjazdów, notki prasowe, druki Towarzystwa, korespondencja  
1980–1987, rkp., masz., masz. pow., kkp., druk., j. ang., pol., l. i sz., k. 179
17. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Organizacji Narodów Zjednoczonych Oddział Poznański  
Sprawozdania, zaproszenia, zawiadomienia, programy, deklaracje artykuły i notki prasowe, notatki z zebrań Oddziału, korespondencja  
1981–1989, rkp., masz., masz. pow., kkp., druk., j. niem., pol., l. k. 117
18. Konferencja naukowa „Wydarzenia czerwcowe w Poznaniu 1956”, Poznań 4 V 1981 r.  
Zaproszenie, artykuł prasowy  
1981, rkp., masz. pow., druk, l., k. 2

19. Międzynarodowe seminarium poświęcone problemom ekologicznym w 40-lecie PRL, Poznań 14–16 VI 1985 r.  
Referat Ericha Tauberta, *Zoology and Enviroment Education*, korespondencja 1985, rkp., masz., j. ang., niem., pol., l., k. 15
20. Międzynarodowe seminarium poświęcone międzynarodowemu prawu humanitarnemu i prawom człowieka, Poznań 28 II 1987 r.  
Zawiadomienie, notka prasowa, sprawozdanie, korespondencja 1987, rkp., masz., druk., l., k. 12
21. Jan Sandorski  
Notki prasowe, nekrologi, artykuł wspomnieniowy 1990–2019, druk., l., k. 10

### III. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH, ZAŁĄCZNIKI

22. Relacje uczestników wydarzeń Poznańskiego Czerwca 1956  
Wspomnienia, wywiady, uwagi, dokumenty, korespondencja 1959–1989, rkp., masz., kkp., druk., l., k. 162, zob. aneks 1
23. Stanisław Hejmowski  
Replika, Kazimierz Garszyński, *Dr Stanisław Hejmowski (wspomnienie)*, Jerzy Śliwowski, *Adwokat Stanisław Hejmowski*, notatki 1956, 1981, rkp., masz., kkp., l., k. 12
24. Echa Poznańskiego Czerwca 1956 w prasie krajowej i zagranicznej  
Artykuły i noty prasowe, wypisy 1956, rkp., kkp., druk., j. ang., franc., niem., pol., l., k. 238
25. Jw.  
Artykuły i noty prasowe, tłumaczenia z prasy obcojęzycznej 1956, rkp., kkp., j. ang., franc., niem., pol., l., k. 199
26. Jw.  
Fotokopie artykułów prasowych 1956, fkp., j. ang., l., szt. 3
27. Poznański Czerwiec 1956 w literaturze, poezji i sztuce teatralnej  
Wiersze, fragmenty powieści, recenzje teatralne 1956–1981, b. d., masz., druk., l., k. 54
28. Poznański Czerwiec 1956 w prasie krajowej  
Artykuły 1981–1990, druk., l., k. 74
29. *Poznański Czerwiec 1956*, praca zbiorowa pod redakcją J. Maciejewskiego i Z. Trojanowiczowej  
Jan Ptasiński, *Wydarzenia poznańskie, czerwiec 1956*  
Recenzje książek 1981–1987, kkp., druk., l., k. 55
30. Poznański Czerwiec 1956, prawo międzynarodowe, ONZ  
Opracowania i artykuły osób obcych B–T 1959–1982, rkp., masz., masz. pow., druk., j. ang., l. i sz., k. 107, zob. aneks 2
31. Organizacja Narodów Zjednoczonych  
Druki, foldery, mapa Namibii 1: 4 000 000 1963–1985, druk., j. ang., franc., pol., ros., l. i sz., k. 182+ s. 72

### ANEKS 1

#### J. 22. Relacje uczestników wydarzeń wydarzeń Poznańskiego Czerwca 1956

- 1) Bętkowski Mieczysław
- 2) Cichoński Andrzej
- 3) Dobrzański Tadeusz
- 4) Filipowicz Antoni
- 5) Grzegorzewicz Michał
- 6) Jankowska-Lasecka Janina
- 7) Lehmann Alfons
- 8) Lipkowski Edward
- 9) Marciniak Włodzimierz
- 10) Nowak Roman
- 11) Piotrowski Dionizy

### ANEKS 2

#### J. 30. Poznański Czerwiec 1956, prawo międzynarodowe, ONZ

- 1) Bierzanek Remigiusz, *Azyl terytorialny w świetle prawa międzynarodowego*, „Przegląd Stosunków Międzynarodowych”, 1981, Nr 2–3, s. 41–58
- 2) Brygier Jan, *Jak doszło do wypadków poznańskich?*
- 3) Choniawko Andrzej, *28 czerwca 1956 roku w Poznaniu*, Poznań 1982
- 4) Karpіński Jacek, *Zapis na cenzurę*, Warszawa 1981
- 5) Kubiak R. Jacek, *Działalność ONZ na rzecz zniesienia lub ograniczenia stosowania kary śmierci i odniesienia do praktyki w Polsce*, „Palestra” 1981, 25/7–9, s. 38–52
- 6) Płuciennik-Turski Jan, Markiewicz Władysław, *Strajk, demonstracja i rozruchy w czerwcu 1956 roku w Poznaniu*
- 7) Taubert Erich, *The Promotion of Peace Education*
- 8) Tuliszka Edmund, *O wypadkach Poznańskiego Czerwca 1956 r.*, Poznań 1956